

„Az öröm pillanatai”

Az ember felelőssége, hogy az igazság erejével egyben tartsa a világot.

Kiss Iván grafikus, rajzfilmrendező 1949-ben született Budapesten. Már serdülésként eljegyezte magát a képzőművészettel, azon belül is a festészettel és a grafikával, s csak később, húszon túl kezdett rajzfilmesként dolgozni. Első, egyedül animációs filmjét a nyolcvanas évek közepén készítette. Az elmúlt tíz év termését a Pannónia Film Grácia Alkotóközössége tagjaként készítette, A Tánc, Az Út, Fény és káosz, valamint Átváltozás című filmjeit a „Budakeszi álmodik” csoportos képzőművészeti kiállítás keretében az Erkel Ferenc Művelődési Házban látható Budakeszi közönsége. Kiss Ivánról azt is írhatnám, hogy Balázs Béla-díjas, mégsem tehetem, mert 2003-ban a harminc évét felölelő rajzfilmes tevékenységének elismeréseként Görgey Gábor kultuszminisztersége idején felajánlott díjat morális okokra hivatkozva visszautasította. Hogy miért, annak bizonyítékaként álljon itt ez a beszélgetés.

- Ezek a kisfilmek általában 4-8 percesek, ennek ellenére, vagy talán éppen ezért, rendkívüli erő rejlik bennük. Nincs hétköznapi értelemben vett cselekményük, inkább egy szépen felépített ívet írnak le, amíg a képzőművészet és a film együttes eszközeivel a felszíntől elvezetik a nézőt a dolgok mögötti lényegig. Tulajdonképpen hogyan készül az animációs film?

- Az egyedi animációs film nem megrendelésre készül. Nem reklám, nem sorozat, és legfőképp nem kereskedelmi termék. Úgy kezdődik, hogy az ember elgondolkozik azon az élményanyagon, ami benne felgyülemlett az évek során, elképzeli az elkészítendő filmet, s a szinopszishoz, amely tartalmazza az ötlet, a szerkezet rövid leírását, egy húsz-harminc képből megjelentetett „story-board”-ot, azaz képes forgatókönyvet mellékel, amit egy pontosan kidolgozott költségvetéssel, valamint a gyártó cég nyilatkozatával együtt pályázat címen bead a Magyar Mozgóképi Közalapítvány Animációs Szakkollégiumához elbírálásra.

- Valóban ilyen egyszerű lenne?

- A filmkészítés körüli adminisztráció látszólag egyszerű, ám amíg egy egyedi animációs rövidfilm elkészül, igen sok teendő van vele. Tulajdonképpen nevezhetnénk szerzői filmnek is, ahol a rendező szinte mindent egymaga csinál a forgatókönyv-írástól, a mozdulattervezésig, az összes több ezerre tehető - rajz elkészítéséig, s az én esetemben a zenei összeállításig. Éppen ezért sokszor eltelik két-három év is, amíg az ötlet eljut a megvalósulásig. De természetesen, mivel a filmkészítés mégis kö-

zösségi munka, az operatőr, a producer, a labor munkája szorosan kapcsolódik az előzőekhez, vagyis mind-mind az alkotó munka részesei.

- Mi a titka filmjei tömörségének, szuggesztivitásának?

- Igyekszem képkockáról képkockára pontosan megtervezetten vezetni a nézőt jelenségtől jelentésig. Az én vezérlőelvem mindig valaminek a megjelenítése, és nem az ábrázolása, hiszen ahogyan Mondran, az absztrakt festő mondta: „Ha nem a dolgokat ábrázoljuk, marad hely az isteni számára.” Sosem történetet akarok elmesélni: az „isteni” az igazságot is jelenti, amelyet a mindenkori hagyomány hordoz, a Hagymány, amelynek elmeit a szimbólumok, a mindannyiunkban talán még fel-lelhető és ható ősképek által próbálom közvetíteni.

- A mai ember a hétköznapi szóbeszédben általában az igazság sokféleségéről hall.

- Középpont nélküli világban, a „fecsegő felszín” sodrásában élünk, ezért éberségünk megtartásában nekünk, gondolkodó embereknek igen nagy a felelősségünk. Kedves filozófusommal, Hamvas Bélával szólva: „Aki ma jelen akar lenni, annak a gyökereit legalább tízezer évre kell visszanyújtania.”

- Mit is jelent ez? A sok ezer éves hagyomány felejtésével, „itt és most”- világunkban nem élhetünk valódi, csak ál-életet. A jelenlét ébersége láthatóvá teszi ugyanis számunkra, hogy az igazság látszólag sokféle, de csak a felszínen. A gyökér egy! Az egygyökerűsége utalnak a lelkünkben rejlő ősképek, amelyeknek a különböző civilizációktól függetlenül az egész világon ugyanazok a megjelenési formái. Az egyenlő szárú kereszt, a csigavonal, a labirintus, a fa, - életfa, világfa, istenfa, amely az ősvízből, káoszából nő ki, hogy összekössön a teremtő nappal, az éltető fényvel, mind-mind túlmutat önmagán, s az élet transzcendens eredetére utal. Nem a mi megegyezésünk alapján lettek, hanem már az idők kezdetén megvoltak, létük az embertől elválaszthatatlan, tulajdonképpen velünk születettek. Láthatóak a több ezer éves köveken, csakúgy, mint az őskori barlangok sziklafalain, olvashatók a legkülönfélébb mítoszokban, mesékben és történetekben. Ennek a transzcendens eredetnek a tudata - a Hagymány legfőbb eleme - kell, hogy áthassa minden-

napjainkat. Akkor van centruma életünknek, kiindulási pontja gondolkodásunknak, akkor nem tekintjük az igazságot relativizálható fogalomnak, hanem legfőbb kincsünknek: akkor nem esik szét a világunk. Ezért az ember felelőssége és mindenkor feladata, hogy az igazságnak az erejével egyben tartsa a világot. „Hogy az igazság a kapun kívül hű pártolást nyerjen, a hamisság béjüll püsszenni se merjen!” E marossszéki kiskapu felirata számomra híven tükrözi a természet és Isten közelében élő parasztember felelősségét az őt körülvevő világ iránt, s ezt a veszendőben lévő felelősségtudatot kell nekünk átadnunk az elkövetkezendő nemzedékek számára.

- Az ősi világképben az élet szempontjából nagy jelentőséggel bíró eseményeket, tárgyakat, jeleket szent dolgoknak tekintették. Ma ezek a megszentelt dolgok egyre inkább hiányoznak az életünkéből. Fuldoklunk, beleszürkülünk a mindennapok monoton egyformaságába.

- Igen, a középpont nélküli élet valóban értelmetlen rohanássá szürkíti hétköznapijainkat, amelyben nincsenek kiemelkedő pillanatok, megszentelt cselekedetek, hiányoznak a valódi ünnepek. Ezért az ember becsapottan csak akkor dobban rá élete sivárságára, amikor már évei jelentős részét leélte, vagy még akkor se. A hagyomány, s az ebben gyökerező paraszti életforma, - ahol minden életszakasznak megvolt a maga évezredek által szentesít-

tett dramaturgiája - még tudta, hogy az élet isteni eredetű, és ebben a felfogásban szakrális minden lényeges cselekedet, a magvetéstől a nemzésig, az állat leölésétől a táncig. Az élet isteni eredetéről azonban korunk embere megfeledkezni látszik.

- Egy közösség életében mégis megadatik olykor felemelő és dicsőséges pillanatok átélésének lehetősége is: úgy tudom, most éppen 1956-ot választotta következő filmje témájaként.

- Ötvenhat arcokban - az öröm pillanatai - akár ez is lehetne a címe annak a „történelmi portré-filmnek”, amit nem rég kezdtem rajzolni fotódokumentumok alapján. A XXI. században úgy tűnik, ismét fel kell ébresztenünk magunkban a szeretetnek és összetartozásnak azt a fajta felszabadult érzését, ami ezekről a számunkra ismeretlen, hétköznapi arcokról sugárzik. Talán egyedül ez az őszinte, felmagasztosult gyermeki öröm az, ami által a negatív átváltozás jelenlegi sodrából kiléphetünk.

Galgóczy Zsuzsa

